

Hieronder vindt u een voorzet van de regionale agenda voor de komende raadsperiode (2019-2023). Deze voorzet dient als inhoudelijke input voor de gesprekken tussen het DB van Holland Rijnland en de afzonderlijke colleges van de dertien gemeenten. De bijgevoegde gespreksleidraad schetst de context en stipt de belangrijkste gespreksonderwerpen aan.

Regionale agenda Holland Rijnland 2019-2023

Holland Rijnland is met zijn gevarieerde Hollandse landschap en rijke cultuur in het hart van de Randstad een zeer aantrekkelijke regio om in te wonen, te werken en te recreëren. Door samen te werken willen we dit verder versterken. Het karakter van onze regio biedt kansen. De economie groeit en onze bevolking is steeds beter opgeleid. Tegelijkertijd zien wij een aantal maatschappelijke uitdagingen die wij samen willen aangaan. De woningmarkt is krap, steeds meer bedrijven vestigen zich hier en het wordt steeds drukker op de weg. Ons klimaat verandert en dit brengt grote risico's met zich mee voor onze regio. De biodiversiteit staat onder druk en er blijven mensen aan de kant staan.

Kansen en uitdagingen

Meer plekken om te werken

De centrale ligging van onze regio biedt kansen voor economische groei en werkgelegenheid. We beschikken over een hoogopgeleide beroepsbevolking (36% in 2017 t.o.v. laagopgeleid 21% en midden: 42%). Het is zowel voor forensen als voor bedrijven aantrekkelijk om zich hier te vestigen. De vraag naar ruimte voor bedrijven groeit en sluit niet aan bij het huidige aanbod. Uit recente onderzoeken van het bureau STEC voor de drie sub-regio's binnen Holland Rijnland blijkt dat er behoefte is aan meer bedrijventerreinen voor het midden- en kleinbedrijf (MKB), bedrijven uit een hoge milieucategorie (HMC) en grootschalige logistiek. Het leegstaand vastgoed voorziet niet in deze behoefte. Deze ruimtelijke behoefte wordt slechts voor een klein deel (<20%) gefaciliteerd in bestaand stedelijk gebied, door bijvoorbeeld verdichting of functiemenging. Voor het grootste deel van de ruimtelijke behoefte is dit niet mogelijk vanwege aard en omvang van de individuele bedrijven. Vooral grootschalige bedrijven (> 5.000 m²), logistieke bedrijven (vanwege omvang en vervoersbewegingen) en hogere milieucategorieën kunnen nu niet groeien. De vraag ligt nu voor hoe wij hiermee willen omgaan. Wat voor soort (sub)regio willen wij in economisch opzicht zijn en voor welke bedrijvigheid? En welke keuzes maken we op regionaal niveau?

Meer woningen nodig

Niet alleen economische activiteiten vragen om extra ruimte. We leven samen in een klein gebied, de bevolking groeit, vergrijsst en verandert van samenstelling. Zo blijft het aantal eenpersoonshuishoudens groeien. Ook de woonwensen van mensen veranderen. De stad is in trek. Veel gezinnen willen ook een huis met een tuin. Tot 2030 hebben we in Holland Rijnland - overeenkomstig onze Regionale Woonagenda - de opgave om 30.000 nieuwe woningen

te bouwen, passend bij de woonwensen en met oog voor behoud van ruimtelijke kwaliteit. Vooral de leefomgeving rondom (voormalige) gemeentegrenzen zijn van wisselende kwaliteit, bijvoorbeeld omdat gemeenten uitbreidingswijken zonder kern tegen elkaar aan hebben gebouwd.

Meer verkeer en vervoer

De economische wisselwerking binnen Holland Rijnland en tussen Holland Rijnland en de metropoolregio's Amsterdam en Rotterdam-Den Haag leidt tot een intensieve verkeersspindel. We willen ons vaker en verder verplaatsen. In de Leidse regio is er een stijging van 7% van het aantal treinreizigers ten opzichte van het landelijk gemiddelde van 4%. Dit komt niet alleen door het woon-werkverkeer of transport, maar ook door recreatie en toerisme. De Leidse regio alleen al heeft een kleine 350.000 bezoekers per jaar (zie bijlage).

Door onze centrale ligging profiteren we van de infrastructuur die Amsterdam en Schiphol - zowel via het spoor als de weg - verbindt met Den Haag en Rotterdam. Ondanks deze snelle verkeersassen en de aanleg van de Rijnlandroute (verwachte realisatie 2022) heeft ons wegennet echter nog niet het kwaliteitsniveau dat wenselijk is. Cijfers voor de Leidse regio laten in 2017 een dip zien in de bereikbaarheid. Er is nog geen goede Oost-Westverbinding en op de Noord-Zuidverbinding komen opstoppingen regelmatig voor¹. De aanleg van de Duinpolderweg zorgt voor een betere bereikbaarheid, maar er blijven knelpunten². Naast verdere investeringen in het wegennet is verbetering van de spoorverbinding Leiden-Utrecht van belang en aansluiting op de metrolijnen (lightrail) vanuit de Metropoolregio Amsterdam en van de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag. Op deze wijze kunnen meer reizigers zich sneller verplaatsen en meer plekken bereiken binnen de Randstad en de auto laten staan.

In onze eigen regio zijn de landschappen vanuit het verstedelijkt gebied wandelend of op de fiets goed bereikbaar. Dit is uniek in Nederland. Tussen 2010-2016 is er, met ondersteuning vanuit het Groenprogramma Holland Rijnland, 118 km wandelpad en 47 km fietspad gerealiseerd³. We vinden het wenselijk dat de fiets ook meer een alternatief wordt voor de auto. Onze regio beschikt over een fijnmazig netwerk voor fietsers en voetgangers, maar er zijn ook nog steeds schakels die ontbreken. Ook zijn niet alle routes even mooi, comfortabel en veilig. Mede door de opkomst van de elektrische fiets, stellen we andere en steeds hogere eisen aan fietsverbindingen.

Aantrekkelijk en toegankelijk groen

De kwaliteit van onze landschappen, en van de flora en fauna die deze herbergen, is niet vanzelfsprekend. Zo is bijvoorbeeld in Zuid-Holland het aantal insecten met 85% gedaald (t.o.v. een landelijke daling van 75%). De verwachting is ook dat tot 2040 de soortenrijkdom in het duinlandschap af zal nemen door klimaatverandering. Juist omdat de hogere soortgroepen teruglopen, zullen diverse ecosystemen onder druk komen te staan⁴. Behoud van biodiversiteit, betere toegankelijkheid voor recreanten en behoud van onze typische Hollandse landschappen vergen inspanning en geld. Tussen 2010-2016, realiseerden we met ons groenprogramma weliswaar 116 km bloeiende bermen, 74 ha ecologisch/recreatief groen, maar de cijfers maken duidelijk dat we er nog niet zijn.

¹ Zie position paper Keukenhof-conferentie, concept december 2018

² Zie Trends en Knelpunten Holland Rijnland, Op weg naar een mobiliteitsagenda, maart 2017

³ Tussenevaluatie Groenprogramma

⁴ Regiodeal Biodiversiteit Leidse Regio

Biodiversiteit wordt nu standaard meegenomen in ons Groenprogramma. Daarnaast helpen regionale keuzes om bestaande kwaliteit op bepaalde plekken te versterken en niet alles overal te stimuleren. Denk bijvoorbeeld aan het natuurlijke karakter van de Nieuwkoopse plassen en opzichte van de recreatieve aantrekkelijkheid van de Kaag.

Voorkomen van verdere klimaatverandering en slim omgaan met de gevolgen

De ligging van onze dichtbevolkte regio aan de kust onder zeeniveau, maakt ons zeer kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering. Met name onze *Rijn en Veenstreek* kampt bovendien met bodemdaling wat deze kwetsbaarheid versterkt. Holland Rijnland onderkende dan ook als één van de eerste regio's in Nederland, dat het zinvol is om samen te werken aan CO2-reductie. Met de ondertekening van het *Energieakkoord Holland Rijnland*, in september 2017, committeren wij ons - samen met de Provincie Zuid-Holland, het Hoogheemraadschap van Rijnland en de Omgevingsdienst West-Holland - aan regionale samenwerking op het gebied van de energietransitie. In dit akkoord legden de deelnemers hun ambities vast om in 2050 een energieneutrale regio te zijn.

Behalve het voorkomen van verdere klimaatverandering, is er ook de opgave om ons voor te bereiden op de onvermijdelijke gevolgen van klimaatverandering, zoals zeespiegelstijging, wateroverlast en hittestress die in steeds vaker voorkomende en langer durende tijden van warmte leidt tot meer overlijdens en een lagere arbeidsproductiviteit. Dit vraagt om aanpassing van onze natuurlijke en door de mens gemaakte leefomgeving (klimaatadaptatie). Zo kunnen we hittestress bijvoorbeeld verminderen door meer groen in de bebouwde omgeving en zijn er allerlei slimme oplossingen voor een snelle waterafvoer bij hevige regen.

Werk voor iedereen en beschikbaarheid goed opgeleid personeel

Naast het behoud van een aantrekkelijke leef- en woonomgeving, het realiseren van een duurzame energievoorziening en een goede infrastructuur, is het van belang om kansen te creëren voor alle inwoners. Sociale partners en het Rijk hebben in het Sociaal Akkoord van 2012 afgesproken 125.000 extra banen te realiseren voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Voor ons is de opgave om in de periode tot 2025 in Holland Rijnland 3.700 extra banen te realiseren. Het Marktbewerkingsplan Holland Rijnland geeft aan hoe wij dit willen doen.

De vraag naar personeel verandert snel door technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Het is belangrijk dat het onderwijs hierop aansluit. Wij ondersteunen innovaties om te komen tot een betere aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt. Tegenover de hoogopgeleide bevolking in onze regio, staat een dalende instroom in het MBO (met name in de Leidse regio). Terwijl er een onverminderd grote vraag is naar minimaal MBO4 geschoold technisch personeel. Deze vraag wordt versterkt doordat er technisch geschoelde mensen nodig zijn voor de energietransitie en de woningbouw. Ook in de zorg, het onderwijs en de horeca zijn er op dit moment tekorten. Tegelijkertijd geldt dat er op de middellange termijn steeds meer taken verdwijnen voor middelbaar geschoolden onder druk van onderlinge competitie (o.a. verdringing door hoger opgeleiden), gewenste efficiency en technologische ontwikkelingen zoals automatisering en robotisering. Dit effect zal zich in onze regio overigens minder sterk voordoen doordat de zorg- en onderwijssector groot zijn. Immers, in deze sectoren blijft menselijk contact van belang. We vinden het wel nodig om een actief onderwijs- en arbeidsmarktbeleid te voeren.

Onderwijs en bevorderen geletterdheid

Alle kinderen hebben recht op onderwijs en moeten de kans krijgen zich te ontwikkelen en zo een positieve basis te leggen voor hun toekomst. Door zich te ontplooiën en onderwijs te volgen, worden zij toegerust om deel te nemen aan de samenleving en vergroten zij de kans op een arbeidsplek die aansluit bij hun talenten en interesses. Het schoolverzuim in de regio daalt en het aantal thuiszitters is laag. Het Regionaal Bureau Leerplicht zet zich hier voor in (behalve voor de gemeenten Alphen aan den Rijn en Nieuwkoop die dit zelf lokaal organiseren).

Speciale aandacht vraagt laaggeletterdheid. De regio telt naar schatting 50.000 laaggeletterde volwassenen (16-65 jaar). Zij hebben moeite met lezen en schrijven, waardoor het voor hen lastig is goed te kunnen meedoen in onze (steeds meer digitaliserende) samenleving. Het bevorderen van geletterdheid leidt tot hogere arbeidsproductiviteit, minder ziekteverzuim en minder beroep op sociale voorzieningen. Maar het helpt mensen vooral uit een isolement.

Transformatie van maatschappelijke zorg & jeugdhulp

Maatschappelijke zorg is momenteel nog de verantwoordelijkheid van de centrumgemeente Leiden. In 2021 wordt dit een taak van alle gemeenten. De komende jaren geven we gezamenlijk invulling aan de decentralisatie en transformatie van Beschermd Wonen (BW) en Maatschappelijke opvang (MO). Wij bieden kwetsbare inwoners hulp en ondersteuning die zo veel mogelijk is ingebed in het dagelijks leven. Dichtbij, integraal en met hulp op maat, zonder onnodige bureaucratie. Datzelfde geldt voor jeugdhulp. Met de decentralisatie van de jeugdzorg naar gemeenten per 1 januari 2015, is een goede beweging in gang gezet. De gewenste transformatie van de jeugdhulp moet grotendeels nog vorm krijgen. Hier zetten wij ons voor in, samen met jeugdhulpaanbieders en de Tijdelijke Werkorganisatie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp (TWO Jeugdhulp) .

Hoe pakken we dit op? Een gezamenlijke agenda voor regionale samenwerking

Alleen samen kunnen we een aantrekkelijke leef- en woonomgeving behouden, de economie versterken, de energietransitie realiseren en iedereen kansen bieden. Binnen onze regio doen we dit sub-regionaal, regionaal maar ook over de regiogrenzen heen.

In dit document presenteren we onze agenda voor regionale samenwerking in Holland Rijnland-verband voor de komende periode. De vorming van nieuwe Colleges en Raden in de zomer van 2018 en de hierboven benoemde kansen en uitdagingen, vereisen nieuwe accenten in onze samenwerking. Deze vernieuwde regionale agenda vervangt de bestaande inhoudelijke agenda en geeft voor de periode 2019-2023 richting aan begrotingsafspraken en verantwoording van het samenwerkingsverband Holland Rijnland.

Afhankelijk van de inhoud zetten wij in op onderlinge beleidsafstemming, gezamenlijke lobby en belangenbehartiging of het regionaal organiseren van uitvoerende taken. Dit doen we vaak in aanvulling op een lokale of sub-regionale aanpak. In deze agenda maken wij concreet wat de meerwaarde van onze regionale samenwerking is en welke strategische doelen wij daarbij nastreven. Kortweg, er is een zestal maatschappelijke opgaven waar wij verschil kunnen maken door regionaal samen te werken.

De opgaven zijn:

1. Aantrekkelijke leefomgeving (ruimte, wonen en groen)
2. Sterke regionale economie
3. Duurzaam bereikbare regio
4. Energie-neutrale regio
5. Een regio voor iedereen
6. Kansrijke regio voor de jeugd

Deze zes opgaven staan niet op zichzelf maar zijn onderling nauw verbonden. Zo zijn een 'bereikbare regio' en een 'aantrekkelijke leefomgeving' niet alleen relevant voor de mensen die in Holland Rijnland wonen, maar vormen ook belangrijke randvoorwaarden voor (blijvende) vestiging van bedrijven in onze regio en daarmee voor een 'sterke regionale economie'. Een sterke economie biedt kansen voor iedereen. Denk aan een 'kansrijke regio voor de jeugd', werkgelegenheid, maar ook aan meer mogelijkheden voor kwetsbare inwoners om deel te nemen aan de samenleving.

Economische ontwikkeling, een toenemend aantal woningzoekenden, veranderende woonwensen, de groeiende noodzaak tot duurzame energieopwekking en de wens tot behoud van biodiversiteit en recreatief aantrekkelijk groen, vragen keuzes hoe om te gaan met schaarse ruimte. Daarbij is ook steeds aan de orde welke keuzes we op lokaal niveau maken, welke op sub-regionaal niveau en welke op regionaal niveau. Met deze agenda geven wij richting aan die keuzes door te benoemen waar keuzes op regionaal niveau meerwaarde hebben en waarom.

1. Aantrekkelijke leefomgeving

Het realiseren van een aantrekkelijke leefomgeving is bij uitstek een gemeentegrens overstijgend onderwerp. Inwoners en bedrijven richten hun blik niet op een enkele gemeente om zich te vestigen en natuur en landschap stopt niet bij de gemeentegrens. We stemmen daarom bijvoorbeeld onze woningbouwplannen en investeringen in landschapsbehoud onderling af en met onze partners zoals met terreinbeheerders, ondernemers, woningbouwcorporaties, zorginstellingen, belangengroepen en provincies. Zonder regionale afspraken is integrale afweging tussen de verschillende ruimtelijke opgaven lastig. We willen gebiedsgericht nadenken over het inrichten van de ruimte. Ook maakt een gezamenlijke aanpak het verwerven van subsidies en lobby richting provincie en rijk kansrijker.

Strategische doelen

- **Verbeteren van de balans tussen vraag en aanbod op de woningmarkt**

Jaarlijks monitoren en bespreken wij samen deze balans aan de hand van de planlijst woningbouw en voeren hierover het gesprek met de provincie. Overeenkomstig de Regionale Woonagenda hebben wij de opgave om 30.000 nieuwe woningen te bouwen voor 2030, passend bij het soort woning en woonomgeving die mensen willen. Hierbij hebben wij aandacht voor de juiste plek, duurzaamheid, bereikbaarheid en de huisvestingsbehoefte van bijzondere doelgroepen. We stemmen de regionale woningbouwopgave af met andere regionale ruimteclaims.

- **Zorgen voor een eerlijk en transparant woonruimte-verdeelsysteem.**

De spelregels voor de verdeling van sociale huurwoningen leggen wij elke vier jaar opnieuw vast in de regionale huisvestingsverordening. We blijven dit systeem kritisch tegen het licht houden en passen dit, indien nodig, tussentijds aan. Het samenwerkingsverband Holland Rijnland heeft een uitvoerende taak bij het verlenen van urgentie.

- **Bijdragen aan toegankelijke, aantrekkelijke landschappen in een verstedelijkte omgeving.**

Wij versterken de kwaliteit van natuur- en groengebieden door meer nadruk te leggen op biodiversiteit en de landbouwtransitie. Wij ondersteunen hiertoe projecten vanuit het groenprogramma, stemmen ons omgevingsbeleid onderling af en beïnvloeden samen het beleid van andere overheden.

- **Samen gaan werken aan klimaatadaptatie.**

Voor deze relatief nieuwe opgave delen en benutten we kennis en kunde van elkaar en ook van andere partijen. Vanuit het Rijk wordt Europese subsidie aangevraagd. Holland Rijnland is een van de deelnemende regio's. Met behulp van deze subsidie geven we klimaatadaptatie meer aandacht in het lokale beleid nadat we de urgentie hiervan hebben aangetoond (o.a. uitvoeren stress-testen).

2. Sterke regionale economie

Wij zetten ons op regionale schaal in voor een gunstig vestigingsklimaat. We willen aantrekkelijk blijven voor de topsectoren in onze regio. Onze ambities voor samenwerking op het gebied van een aantrekkelijke leefomgeving en een duurzaam bereikbare regio dragen hier vooral toe bij (zie opgave 1 en 3 van deze regionale agenda). Naast de inzet voor een aantrekkelijke leefomgeving en een bereikbare regio, werken wij voor een sterke regionale economie samen aan onderstaande strategische doelen:

Strategische doelen

- **Verkleinen van krapte en mismatch op de arbeidsmarkt.**

Het zwaartepunt van onze samenwerking op dit terrein ligt in de subregio's. De regionale schaal leent zich meer voor opgaven zoals een optimale afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt en stimulering van innovaties op het gebied van onderwijs in techniek en zorg. Wij dragen hieraan bij door stimulering van projecten vanuit het Cofinancieringsfonds zoals bijvoorbeeld Technolab.

- **Een goede balans tussen vraag en aanbod (kwantitatief en kwalitatief) van werklocaties**

We maken regionaal keuzes over welke soort bedrijvigheid we waar in ons gebied willen bundelen en leren van elkaar leren hoe je daarbij slimmer met schaarse ruimte omgaat, bijvoorbeeld door in te zetten op intensivering en functiemenging.

- **Stimuleren van vernieuwing van economische sectoren (innovatie, verduurzaming, circulaire economie).**

Wij zoeken nadrukkelijk de samenwerking met maatschappelijke partners en andere overheden, ook regio-overstijgend via de Economic Board Zuid Holland (EBZ) en de Economic Board Duin en Bollenstreek (o.a. greenports). Hiermee ontsluiten we voor onze regio relevante netwerken. Het samenwerkingsverband Holland Rijnland is niet aan zet bij het direct ondersteunen van businesscases, kansrijke productontwikkeling of andere investeringen. Hier zijn gespecialiseerde partijen als IQ beter voor toegerust. Wel dragen wij projecten voor vanuit onze regio voor het Regionaal Investeringsprogramma (Zuidelijke Randstad) dat is verbonden met de Roadmap Next Economy van de EBZ. Ook stimuleren we vernieuwing van economische sectoren via het Cofinancieringsfonds.

- **Versterken van de recreatieve en toeristische aantrekkelijkheid**

Om niet alles overal te stimuleren, helpen regionale keuzes helpen om de aanwezige landschappelijke kwaliteit op bepaalde plekken te versterken voor het behoud van de diversiteit en de spreiding van toeristische activiteiten. Wij willen daarom ons beleid onderling afstemmen en stellen fondsen ter beschikking via het *groenprogramma* om de aantrekkelijkheid van de regio te vergroten voor recreanten en toeristen (zie ook opgave 1). Daarnaast willen wij inzetten op het gezamenlijk verwerven van subsidies van andere overheden voor dit doel. Naast meer inkomsten en werkgelegenheid vanuit deze sector draagt dit ook bij aan een gunstig vestigingsklimaat.

3. Duurzaam bereikbare regio

Verkeer en vervoer zijn essentieel om de regionale ambities op het gebied van economische ontwikkeling mogelijk te maken. Mobiliteit stopt niet bij de gemeentegrenzen. Het realiseren van robuuste verbindingen vraagt om onderlinge afstemming tussen gemeenten. Dat geldt voor alle soorten mobiliteit. Vanuit het Regionaal Investeringsfonds (RIF), dat nog tot 2022 loopt, leverde een aantal Holland Rijnland-gemeenten een bijdrage aan mobiliteitsprojecten, zoals de realisatie van de Rijnlandroute. We denken na over de wenselijkheid om het RIF te verlengen.

Veel projecten op het gebied van bereikbaarheid vinden plaats met of onder leiding van de provincie Zuid Holland en enkele ook in samenwerking met de provincie Noord-Holland. Holland Rijnland fungeert hierbij als aanspreekpunt van de provincies voor de regionale belangen. Uiteraard zijn ook de gemeenten betrokken, zeker wanneer nieuwe infrastructuur in hun grondgebied komt te liggen. Samen met de provincies voert Holland Rijnland het gesprek met Rijkspartners zoals Rijkswaterstaat, PRORAIL en NS. Ook stemmen wij af met andere regio's zoals de MRA en MRDH.

Strategische doelen

- **Oplossen van regionale knelpunten auto- en vrachtverkeer.**

In de regionale mobiliteitsagenda uit 2017 identificeerden wij regionale knelpunten. Zo is er nog geen goede Oost-Westverbinding in onze regio. De Noord-Zuidverbinding is er wel, maar daar komen regelmatig opstoppingen voor. Zorgen we voor een goede Oost-West aansluiting, dan vermindert dat ook de Noord-Zuidcongestie. We stimuleren (vracht)vervoer over water als alternatief, goed afgestemd op waterrecreatie en wegverkeer.

- **Bijdragen aan goede bereikbaarheid via hoogwaardige, fijnmazige en verduurzaamde OV-verbindingen en fietsnetwerken**

We streven naar een duurzaam (zoveel mogelijke elektrisch) uitgevoerd OV en fietsnetwerken om een alternatief te bieden voor de auto, zowel voor woon-werkverkeer als *last en first mile*. Samen met de provincie Zuid Holland, de regio en Midden Holland vernieuwen en beheren we de OV-concessie voor onze regio die voldoet aan de eisen van onze inwoners. We denken na over slimme combinaties van verschillende vervoersmogelijkheden om van A naar B te komen (ketenmobiliteit) waarbij het vergroten van stallingscapaciteit voorn fietsen in onze regio ook van belang is. Inpassing van de elektrische fiets is een belangrijk aandachtspunt evenals het realiseren van een kwalitatief goed en veilig regionaal snelfietsnetwerk. Verbetering van de spoorverbinding Leiden-Utrecht is van belang evenals aansluiting op metrolijnen vanuit de Metropoolregio's Amsterdam en Rotterdam-Den Haag.

- **Vergroten van verkeersveiligheid**

Het samenwerkingsverband Holland Rijnland zorgt voor toekenning van subsidies op basis van het actieprogramma verkeersveiligheid. Via voorlichting en educatie stimuleren we verkeersdeelnemers tot veiliger weggedrag. Het samenwerkingsverband Holland Rijnland treedt op als opdrachtgever naar uitvoerende partijen zoals de Onderwijsbegeleidingsdienst. Door een veranderend rijksbeleid verwachten we dat er de komende jaren meer aandacht komt voor handhaving van verkeersregels en voor aanpassing van infrastructuur om verkeersonveilige situaties te voorkomen.

4. Energieneutrale regio

Nederland heeft zich gebonden aan internationale klimaatafspraken om te voorkomen dat de aarde meer dan 2 graden Celsius opwarmt. Rijk en provincie verwachten van gemeenten een regionale aanpak in samenwerking met energiebedrijven en maatschappelijke partners. Wij zijn één van de koplopers op dit gebied met het regionaal energie-akkoord, in september 2017 getekend door de Holland Rijnlandgemeenten, de Provincie Zuid-Holland, het hoogheemraadschap van Rijnland en de Omgevingsdienst West-Holland,. Wij zien dit akkoord als een 1.0 versie van de Regionale Energie Strategie (RES). De partijen van het Energieakkoord Holland Rijnland zijn hier dan ook het eerste aanspreekpunt voor. Rijk, IPO, VNG en Unie van Waterschappen vragen gemeenten (via het Interbestuurlijk Programma, IBP) om een RES op te stellen in het kader van het (nog te sluiten) nationale Klimaat en Energieakkoord (KEA).

In 2018 startten we met de uitvoering van ons energieakkoord uit 2017. Voor 2019 wordt een nieuw Uitvoeringsprogramma opgesteld en vastgesteld. Dat zal steeds jaarlijks gebeuren. Door regionaal te organiseren, behalen wij schaalvoordelen, versnellen we trajecten en hebben we gezamenlijk meer impact. Er zijn vijf uitvoeringslijnen. Regionale samenwerking doet er vooral toe voor twee van deze vijf uitvoeringslijnen: 'Energie & Ruimte' en 'Warmte.'

Strategische doelen

- **Scheppen van ruimte voor de opwekking van duurzame energie.**

Wij trekken samen op richting Provincie en Rijk (b.v. Rijkswaterstaat) om ervoor te zorgen dat zonnevelden en windenergie kunnen worden gerealiseerd, bijvoorbeeld door aanpassingen aan de huidige regelgeving en de bestemming van ruimte. Van belang hierbij is een Integrale afweging met andere, ruimte vragende activiteiten.

- **Samen zoeken naar een duurzame, betaalbare en betrouwbare warmtevoorziening**

We willen een toekomst zonder aardgas mogelijk maken. Restwarmte, bodemenergie, aquathermie en andere alternatieve warmtebronnen gaan we beter benutten. Alleen lokale oplossingen volstaan niet om onze doelen te halen en zijn bovendien te kostbaar.

- **Energiebesparing, Zon op daken en Duurzame mobiliteit.**

We delen kennis, gaan samen op zoek naar aanvullende financiering en subsidies en monitoren op regionaal niveau de voortgang van de drie uitvoeringslijnen Energiebesparing, Zon op daken en Duurzame mobiliteit. Deze uitvoeringslijnen maken ook onderdeel uit van het Uitvoeringsprogramma Energieakkoord Holland Rijnland. De voorbereiding hiervan gebeurt regionale werkgroepen. De daadwerkelijke uitvoering vindt vooral plaats op lokaal niveau en met de betreffende uitvoeringpartners.

5. Een regio voor iedereen

De meeste inwoners van onze gemeenten zijn goed in staat deel te nemen aan onze samenleving en nemen hiervoor op eigen kracht hun verantwoordelijkheid. Maar soms lukt dit niet en is er hulp van buitenaf nodig. Dit doen wij vanuit de eigen verantwoordelijkheid van gemeenten voor het sociaal domein. Soms is er een bepaalde schaalgrootte nodig voor een structurele en effectieve aanpak van een sociaal-maatschappelijk vraagstuk. Bijvoorbeeld om ervoor te zorgen dat mensen met problemen ook ergens kunnen wonen of een baan kunnen vinden. Daarnaast zijn organisaties die actief zijn op het gebied van arbeidsmarkt, onderwijs en zorg, veelal regionaal georganiseerd en georiënteerd. De regionale schaal helpt ons om een krachtige gesprekspartner te zijn.

Strategische doelen

- **Versterken van de transformatie van het sociaal domein.**

Wij willen kwetsbare inwoners hulp en ondersteuning bieden die zo veel mogelijk is ingebed in het dagelijks leven. Dichtbij, integraal en met hulp op maat, zonder onnodige bureaucratie. Door te innoveren en van elkaar te leren, versterken we het transformatieproces van het sociaal domein. Regionale samenwerking is hiervoor een belangrijk middel.

- **Vergroten van de participatie van inwoners op de arbeidsmarkt**

Het marktwerkingsplan Holland Rijnland heeft tot doel om meer werkzoekenden met afstand tot de arbeidsmarkt toe te leiden naar een baan. Leiden heeft hierin als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio de leidende rol. De arbeidsmarkt verandert snel door technologische en maatschappelijke ontwikkelingen. Het is van belang dat het onderwijs hierop aansluit. Wij ondersteunen innovaties om tot een betere aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt te komen (zie ook opgave 2).

- **Terugdringen van laaggeletterdheid in de regio.**

Het bevorderen van geletterdheid leidt tot een hogere arbeidsproductiviteit, minder ziekteverzuim en minder beroep op sociale voorzieningen. Maar het helpt mensen vooral ook uit een isolement. Voor de aanpak van laaggeletterdheid is voldoende schaalgrootte nodig voor de inkoop van educatietrajecten, de deskundigheidsbevordering voor het signaleren van laaggeletterdheid en het uitvoeren van wervingscampagnes. Wij zetten ons in voor het terugdringen van laaggeletterdheid via het 'uitvoeringsplan bondgenootschap geletterdheid'. Leiden heeft daarbij als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio een leidende rol als het gaat om het regionaal educatieprogramma met taal-, reken- en computercursussen.

- **Samenwerken bij de decentralisatie van de maatschappelijke zorg.**

Wij hebben uitgesproken om de maatschappelijke zorg zó in te richten dat zeer kwetsbare inwoners zoveel als mogelijk zelfstandig in de woonomgeving van hun keuze kunnen wonen en deelnemen aan de lokale samenleving. Dit doen we onder andere door regionale afspraken te maken over de lokale, sub-regionale en regionale infrastructuur voor huisvesting, opvang en zorg.

6. Kansrijke regio voor de jeugd

Jongeren in de regio groeien gezond en veilig op. Zij ontwikkelen hun talenten en kunnen zo, nu en later, naar vermogen deelnemen en bijdragen aan de maatschappij en de arbeidsmarkt⁵. Jongeren die dat nodig hebben, krijgen de best passende hulp aangeboden. Regionale samenwerking draagt bij aan een passend en dekkend aanbod van zorg en ondersteuning voor kinderen en gezinnen in Holland Rijnland. Veel partners waarmee wij samenwerken, opereren op regionale schaal. Daarnaast helpt regionale samenwerking bij het tegengaan van de administratieve lastendruk voor jeugdhulpaanbieders, het behouden van essentiële specialistische zorgfuncties en het bouwen aan toekomstbestendig onderwijs en arbeidsmarkt. Soms is regionale samenwerking wettelijk verplicht (inrichting van Veilig Thuis en jeugdreclassering en jeugdbescherming). Ook spreekt het Rijk ons regelmatig aan als regio, zoals bij het transformatiefonds jeugdhulp en de beperking van administratieve lasten jeugdhulpaanbieders. Door jeugdhulp (Tijdelijke Werkorganisatie Opdrachtgeverschap Jeugdhulp) en leerplicht (Regionaal Bureau Leerplicht) regionaal te organiseren, besparen we kosten en vergroten we onze slagkracht.

Strategische doelen

- **Verwezenlijken van het recht op onderwijs van iedere jongere**

Elf van de dertien gemeenten in Holland Rijnland organiseren samen de uitvoerende taken rondom leerplicht en het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt. Het Regionaal Bureau Leerplicht (RBL) werkt er aan om zoveel mogelijk kinderen en jongeren duurzaam passend onderwijs te bieden. De inzet is gericht op het tegengaan van herhalend verzuim, langdurig thuiszitten en voortijdige schooluitval. Schooluitval is niet alleen maatschappelijk, maar ook economisch ongewenst. Net als een goede aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp, is een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt van belang om talenten optimaal te kunnen benutten. Hiertoe werkt het RBL intensief samen, met onderwijs, zorg en andere ketenpartners.

- **Realiseren van een adequaat aanbod van goede, passende en tijdige (specialistische) hulp aan jeugdigen en gezinnen**

De decentralisatie van de jeugdzorg naar gemeenten per 1 januari 2015 zette een verandering in gang die grotendeels nog vorm moet krijgen. Wij zetten ons hiervoor in vanuit onze lokale verantwoordelijkheid door beleid onderling af te stemmen. Het is belangrijk om (specialistische) jeugdhulp beschikbaar te hebben en te houden voor kinderen die dit nodig hebben. Samen met TWO Jeugdhulp werken wij daarom aan een duurzaam zorglandschap in de regio. TWO Jeugdhulp verzorgt daarbij de contractering, de monitoring en de verantwoording van de (specialistische) jeugdhulp.

- **Organiseren van regionale afstemming en belangenbehartiging van de jeugdzorgregio**

Voor een goede uitvoering van onze jeugdhulptaken is het nodig dat wij (boven)regionaal met elkaar afstemmen. Ook als het gaat om belangenbehartiging, bijvoorbeeld in VNG-verband of bij lobby richting het Rijk, is regionale samenwerking van belang. We hechten daarbij waarde aan ontmoeting op regionaal niveau en onderlinge afstemming.

⁵ Centrale doelstelling uit het regionale beleidsplan 'Hart voor de Jeugd' Definitie jongeren die wij hier hanteren is de leeftijds categorie 0 tot 27.